

LBRIS

We know

Colecție coordonată de
LAVINIA BETEA

MARK FELTON

NEÎNFRICAȚII

EVADĂRI SPECTACULOASE DIN
LAGĂRELE JAPONEZE

Traducere din limba engleză de Cristina Ispas

Prefață de Ion M. Ioniță

CORINT
BOOKS

—2017—

Cuprins

<i>Prefață – Celor care nu s-au predat niciodată.....</i>	5
<i>Introducere.....</i>	11
<i>Capitolul 1 – Evadarea este interzisă.....</i>	19
<i>Capitolul 2 – O barcă rapidă cu destinația China.....</i>	40
<i>Capitolul 3 – BAAG și Marea Evadare</i>	72
<i>Capitolul 4 – „Aici BBC”.....</i>	105
<i>Capitolul 5 – Zece evadați de la Tojo.....</i>	122
<i>Capitolul 6 – Patru mii opt sute de kilometri spre libertate.....</i>	161
<i>Capitolul 7 – Oficial, mort.....</i>	193
<i>Capitolul 8 – Un marș către nicăieri.....</i>	216
<i>Addenda A – Panoul de onoare</i>	243
<i>Addenda B – Discursul locotenent-colonelului Y. Nagatomo, șeful administrației lagărelor din Thailanda, în fața prizonierilor de război aliați, închiși în lagărul Thanbyuzayat, Burma, 28 octombrie 1942.....</i>	246
<i>Note.....</i>	251
<i>Bibliografie</i>	263
<i>Cronologia Războiului din Asia-Pacific.....</i>	269
<i>Mulțumiri.....</i>	273
<i>Index.....</i>	275

lui Tojo*, care punea cel mai mult accentul pe sclavie, tortură, înfometare, expunere la boli și execuții sumare.

Scopul acestei cărți este de a documenta, cât mai detaliat, cazurile de evadare din mâinile japonezilor ale prizonierilor britanici, australieni, americani, chinezi și indieni, înregistrate pe tot cuprinsul Asiei. De asemenea, un alt scop este de a spune poveștile celor care au preferat să rămână în lagăr, luptându-se cu condițiile de nedescris. Pe măsură ce veți citi aceste povești, veți observa că majoritatea celor care au evadat au eșuat în scopul lor de a-și recăpăta libertatea. Unii au murit în junglă, alții au fost prinși, pentru a fi torturați și închiși, sau chiar executați. Și totuși, în ciuda șanselor extrem, dar extrem de mici, unii au reușit totuși, cumva, să ajungă înapoi în tabăra aliaților. Cei care au reușit să facă asta în timpul războiului au putut apoi să le relateze guvernelor lor despre modul în care înțelegeau japonezii să-și trateze prizonierii de război, poveștile lor oribile despre crime și brutalitatea de neimaginat căreia i-au fost martori sau victime șocându-i și revoltându-i pe politicieni și pe cetățenii de pe frontul de-acasă, fiind apoi folosite ca un important instrument de propagandă împotriva japonezilor. Extrem de mulți însă nu au mai ajuns acasă, iar nesfârșitele rânduri de pietre albe din cimitirele înșirate peste tot, din Thailanda până în Japonia și din Mancuriia până în Java, constituie o amintire dureroasă a politicii criminale duse de Japonia cu privire la prizonierii de război și la dezastrul umanitar dezlănțuit împotriva unor oameni lipsiți de apărare.

* Hideki Tōjō (1884–1948), general în Armata Imperială Japoneză și prim-ministru pe perioada celui de al Doilea Război Mondial. A fost spânzurat pe 23 decembrie 1948, după ce a fost judecat și condamnat la moarte pentru crime de război de Tribunalul Militar Internațional pentru Extremul Orient (n. red.).

Capitolul 1

Evadarea este interzisă

Din motive absolut evidente, prizonierii trăiesc întotdeauna cu sentimentul că se află pe marginea unui vulcan, și găsim că mentalitatea gardienilor noștri este atât de complexă în comparație cu a noastră, încât este foarte greu de apreciat ce va urma.

Capitanul R.M. Horner, Singapore, 1942

Patru tineri albi stăteau pe o plajă idilică, iar marea clipoceau ușor în spatele lor. Plaja, care în trecut obișnuia să răsune de veselie și voie bună, avea acum un aspect sinistru. În apropiere, un grup de ofițeri superiori, britanici și australieni, urmăreau evenimentele, cu o certitudine îngrozitoare întipărită pe chip. „Tintește”, a lătrat un ofițer japonez de lângă plutonul de execuție – format din patru soldați indieni cu turbane, înarmați cu puști englezești Lee-Enfield. Prizonierii s-au crispat, dar au continuat să îi privească în față pe membrii plutonului de execuție, după ce refuzaseră să se lase legați la ochi, când ofițerul japonez le propuse acest lucru, în urmă cu câteva momente. „Și foc!!” Puștile au trimis în aer o rafală de gloanțe, care a răsunat pe toată întinderea pustie a plajei Changi din Singapore, sperînd păsările, care s-au ridicat imediat în aer țipând. Fumul de cordită a mai plutit o vreme în aerul cald și umed. Cei patru

prizonieri nu erau însă morți, erau numai răniți. Zăceau pe jos, gemând, cu mâinile legate la spate, lăsând pete de un roșu întunecat pe nisipul galben. Liderul lor, un caporal pe nume Rodney Breavington, a strigat atunci la japonezi cerându-le să mai tragă încă o salvă, pentru a le curma suferința. Ofițerii superiori care urmăreau tot ce se întâmpla nu au putut face altceva decât să dea din cap dezgustați și să murmure tot felul de epitete în barbă. Un japonez a lătrat o serie de comenzi, iar indienii au tras din nou, și încă de câteva ori, asupra bărbaților căzuți la pământ, până au murit, în sfârșit, cu toții. Apoi trupurile au fost târate și aruncate în mormintele pe care prizonierii și le săpaseră singuri înainte de execuție. Asta era pedeapsa pentru cei care încercau să evadeze din mâinile japonezilor.

„Dacă prizonierii de război se credeau victime care beneficiau de anumite drepturi, pentru japonezi nu erau decât o mulțime posacă și dezonorată, decăzută din drepturi și pe care o tratau ca atare.”¹ Căpitanul R.M. Horner scria la vremea respectivă că, din „motive absolut evidente, prizonierii trăiesc întotdeauna cu sentimentul că se află pe marginea unui vulcan, și găsim că mentalitatea gardienilor noștri este atât de complexă în comparație cu a noastră, încât este foarte greu de apreciat ce va urma”². De fapt, prăpastia culturală dintre japonezi și prizonierii lor de război era practic imposibil de trecut și nu putea duce decât la foarte multă suferință, atât intenționată, cât și involuntară.

Deși guvernul japonez semnase Convenția de la Geneva, din 1929, tratatul nu fusese ratificat și de Dieta Națională, parlamentul de la Tokyo, astfel încât forțele armate japoneze nu erau, de fapt, obligate să-i respecte condițiile. Ceea ce-i lăsa din start pe prizonierii de război fără genul de protecție din partea legii de care beneficiau prizonierii din alte teatre de operații,

ca de exemplu cei care luptau împotriva germanilor sau italienilor. În schimb, japonezii îi supuneau pe prizonierii lor de război propriului cod militar, extrem de dur. Pentru japonezi, actul de a te preda era nu doar complet rușinos, dar și ilegal, și nu conta deloc faptul că prizonierii aliați care se predau în mâinile lor proveneau dintr-o cu totul altă cultură, în cadrul căreia se considera că sacrificiul inutil de vieți umane, atunci când nu mai ajuta în niciun fel la atingerea vreunui obiectiv militar, nu avea niciun sens, în timp ce inițiativa de a te preda în mod onorabil în mâinile inamicului era considerată un gest perfect uman. Japonezii numeau Convenția de la Geneva „Codul Lașilor”, și chiar credeau că așa era. Soldații aliați își pierdeau, în ochii lor, statutul de combatanți, în momentul în care ridicau steagul alb, și deveneau efectiv ceea ce se numește *persona non grata*. Iar singurul motiv pentru care le erau totuși cruțate viețile era pentru că așa binevoise Zeul-Împărat Hirohito, care putea dispune acum de aceste vieți după bunul plac.

Unii autori au făcut mare caz din faptul că japonezii îi trataseră extrem de bine pe prizonierii germani și austro-ungari capturați în timpul Primului Război Mondial. Ceea ce este cu siguranță adevărat, doar că motivele pentru care aceștia și-au tratat prizonierii de război ca pe niște musafiri în 1914 și ca pe niște sclavi în 1941 sunt simple. În 1914, Japonia, care era aliata Marii Britanii, tânjea să aibă și ea un loc al ei recunoscut sub soare și un loc la masa Marilor Puteri. Prin urmare, la vremea respectivă, japonezii s-au dat peste cap să își trateze bine prizonierii, pentru a se asigura astfel că nimic nu ar fi putut întina reputația unei puteri non-anglo-saxone aflate în plină ascensiune, negându-i astfel dreptul de a stăpâni peste teritoriile asiatice. Dacă studiem comportamentul japonezilor din timpul Războiului Sino-Japonez din 1894-1895 și din timpul

Războiului Ruso-Japonez din 1905 vom da peste cazuri uluitoare de masacre, acte de cruzime și torturi oribile aplicate prizonierilor de război și populației civile întâlnite în cale. De asemenea, modul în care japonezii au înțeles să acționeze în China, în 1931 și 1937, dovedește încă o dată disprețul total pe care aceștia îl au față de standardele internațional acceptate pe și în spatele frontului. La începutul anilor 1930, însă, Japonia o rupsesse deja cu Marea Britanie și o luase pe calea unui naționalism agresiv și reacționar la adresa Puterilor Occidentale, bănuite că încercau să nege Japoniei „dreptul” de expansiune, din cauza unor motive egoiste și rasiste. De fapt, experiența de care au avut parte prizonierii aflați în mâinile japonezilor în timpul Primului Război Mondial nu reflectă un comportament atipic al japonezilor pe timp de război, indiferent dacă vorbim de războaiele dinainte sau de după cel din 1914–1918. „Erau niște tipi fanatici și extrem de temperamental, care nu făceau decât să joace după reguli atunci când acest lucru era în folosul lor”, remarca generalul Percival, el însuși prizonier la japonezi.

Iar când se punea problema evadării, japonezii se arătau ciudat de confuzi. Evadarea constituia o datorie pentru orice soldat, conform convențiilor de la Haga și de la Geneva, care nu era deloc anulată de faptul că japonezii nu respectau Convenția de la Haga. Japonezii îi luau în derâdere pe prizonierii aliați pe care îi considerau „lași” pentru că se lăsau capturați, deși conform aceleiași logici japoneze orice prizonier care încerca să evadeze ar fi trebuit să își recâștige întrucâtva, măcar pentru scurt timp, statutul de soldat adevărat și onoarea militară. În schimb, în loc să privească lucrurile din această perspectivă, japonezii obișnuiau să-i trateze pe evadații capturați cu o brutalitate care friza adesea sadismul, dezvăluind astfel vidul moral instalat în chiar

inima aparatului lor de război. De fapt, evadarea era considerată cea mai îngrozitoare „crimă” pe care o putea comite un prizonier de război, în mentalitatea militarilor japonezi.

Iar motivul pentru care evadarea era considerată cea mai periculoasă dintre abateri era pentru că arăta că „sclavii” nu erau suficient de supuși, intimidați sau speriați de atotputernica Armată Imperială. De asemenea, la fel de important era și faptul că prizonierii demonstau astfel că nu-și acceptaseră „rușinea” – un fapt semnificativ în Japonia. Multe acte de cruzime au fost comise cu scopul de a le servi drept tot atâtea lecții și de a-i îngrozi pe prizonierii aliați, cu scopul de a-i obliga să se conformeze statutului lor de sclavi ai stăpânilor japonezi; doar că, în ciuda bățăilor și umilințelor, aceștia nu și-au acceptat niciodată acest rol, în timp ce mulți dintre ei s-au angajat chiar să le reamintească stăpânilor că nu aveau să se lase niciodată intimidați și că nu se rușinau în niciun fel de statutul lor curent. Prizonierii evadau din lagăre și din unitățile de muncă, sabotau proiectele pe care japonezii încercau să le ducă la bun sfârșit cu ajutorul muncii lor, refuzau să se supună ordinelor, intrau în dispute cu ofițerii japonezi, cu privire la „lege” și „drepturi”, și chiar se rugau pe ascuns. Dintre prizonieri, ofițerii superiori le luau de obicei apărarea soldaților aliați în fața autorităților japoneze, chiar dacă adesea consecințele erau dureroase și uneori chiar fatale pentru ei.

Generalul Percival a emis o directivă către toți prizonierii din Lagărul pentru Prizonieri de Război Changi, în care reafirma datoria oricărui soldat de a încerca să evadeze, avertizându-i totodată că nu trebuie să recurgă la acest gest decât după o planificare adecvată și după ce se asigurau că șansele ca un asemenea plan de evadare să aibă succes erau bune. Percival știa și el, la fel cum o știa majoritatea prizonierilor aliați, că

șansele de a ajunge în siguranță după liniile aliate erau aproape nule pentru ei și că, odată ce un prizonier pășea dincolo de gardul de sârmă, practic viața deja nu-i mai aparținea. Să-ți irosești viața într-o tentativă de evadare fără niciun fel de sorți de izbândă nu era ceva acceptabil pentru Percival, nici măcar atunci când șansele de supraviețuire în lagăr erau ele însele extrem de precare. „Trebuie să ținem seama de condițiile reale în acțiunile noastre”, scria Percival. „Încăpățănarea nu ajută la nimic în asemenea circumstanțe.”³

Atitudinea adoptată de japonezi față de cei care încercau să evadeze, deși nu există încă o recunoaștere oficială în acest sens, a fost, judecând după comportamentul general afișat față de prizonierii de război, dură și sângeroasă. Unii au încercat într-adevăr să scape din Singapore, deși acest lucru era incredibil de dificil. Prizonierii se aflau pe o insulă plină de japonezi, îngropată adânc în inima teritoriului controlat de japonezi, erau albi și nu se puteau baza pe niciun fel de ajutor din partea populației civile. Deși chinezii țineau cu britanicii, până la un punct, erau totodată îngroziți de eventualele represalii din partea japonezilor, după Masacrul de la Sook Ching, când japonezii au doborât cu mitralierele mii de oameni pe plajă, după cucerirea insulei. În timp ce mulți chinezi le-au rămas loiali britanicilor, mulți malaiezi și indieni au afișat o ostilitate deschisă față de stăpânii lor coloniali, fiind din această cauză foarte curtați de japonezi, care încurajau răspândirea mișcărilor naționaliste anticolonialiste pe cuprinsul teritoriilor pe care le ocupaseră și chiar încercau să formeze astfel de legiuni străine de colaboraționiști, cum ar fi Armata Națională Indiană.

La Changi, locotenent-colonelul Charles Heath, comandantul celui de-al 9-lea Regiment al Artileriei de Coastă al Marinei Regale, a fost forțat să privească execuția a trei dintre oamenii

săi, care încercaseră să evadeze în martie 1942, cam în aceeași perioadă în care caporalul loctiitor Breavington și soldatul Gale își plănuiau propria tentativă de recâștigare a libertății. Pe 19 martie 1942, Heath a fost chemat la cartierul general al generalului Percival din lagăr, pentru a fi informat că trei dintre tinerii soldați din regimentul său, și anume artileriștii D. Hunter, J. McCann și G. Jeffries, „au fost reținuți de către japonezi în afara lagărului, aceștia din urmă propunând ca tinerii să fie împușcați. M-am dus la cartierul general... unde comandantul de brigadă [Terence] Newbigging mi-a spus că japonezii erau hotărâți să ducă la capăt planurile de execuție a celor trei, în ciuda faptului că generalul Percival înaintase deja un protest împotriva acestei decizii absolut ilegale”⁴. Newbigging a luat atunci hotărârea de a merge să-l vadă pe locotenentul Okasaki, ofițerul superior responsabil de Administrația Lagărului Japonez pentru Prizonieri de Război din Changi. I s-au alăturat în această scurtă călătorie Heath, căpitanul B. Griffith, comandantul de baterie al celor trei condamnați, și părintele Watson. În timp însă ce Newbigging parca mașina în fața sediului central al lagărului, un camion în care se aflau cei trei artileriști tocmai pleca din fața clădirii. Newbigging a vorbit destul de mult cu Okasaki, dar fără niciun succes. S-a întors și i-a spus lui Heath că japonezii respinseseră cererea de clemență depusă de Percival și că cei trei prizonieri aveau să fie împușcați.

Ofițerii au condus în spatele camionului, pe care l-au urmat până pe o plajă liniștită. Acolo au descoperit că japonezii săpaseră în nisip o singură groapă mare de mormânt. Heath și însoțitorii lui au vorbit cu cei trei, dar nu au consemnat ce au spus aceștia. Gărzile japoneze i-au condus pe condamnați până la marginea mormântului. „Erau legați la ochi și au fost puși să ingenuncheze pe buza mormântului, la o distanță de aproape

un metru și jumătate unul de altul. Plutonul de execuție japonez format din trei oameni s-a poziționat la aproape treizeci de metri distanță, de unde a tras o rafală de gloanțe la ordinul subofițerului japonez însărcinat cu această misiune. Toți cei trei condamnați s-au prăbușit aproape simultan, dar nu toți erau morți. Japonezii împreună cu subofițerul s-au deplasat la marginea gropii și... s-au asigurat cu încă cel puțin trei focuri de armă că nu mai rămânea nimeni în viață⁵. După aceea, soldații japonezi au astupat mormântul, au salutat și au așezat niște crengi pe grămada de nisip, în loc de coroane de flori. Interpretul japonez prezent la execuție s-a întors spre Heath și i-a spus să-și avertizeze oamenii că „vor avea parte de aceeași soartă, dacă vor fi prinși încercând să evadeze”⁶.

Până în acest moment, nu existau niciun fel de prevederi oficiale în regulamentele japonezilor privind pedepsele aplicabile prizonierilor care încercau să evadeze, dar era clar că execuțiile la care a asistat Heath aveau scopul de a preveni orice astfel de viitoare tentative la Changi. Scop în care au eșuat.

Caporalul loctiitor Breavington și soldatul Gale, cei doi australieni executați pe plajă împreună cu doi soldați britanici pe 2 septembrie 1942, au încercat să evadeze din Singapore la două luni după execuția artileriștilor Hunter, McCann și Jeffries. Breavington, care în viața civilă era un sergent de poliție din Northcote, și Gale, un tip de 23 de ani din Toronto, New South Wales, care luptase alături de Breavington în compania de artilerie 2/10, RAAOC, au reușit să pună mâna pe o barcă de pescuit de-a băștinașilor. Cu provizii minime la bord, cei doi au rezistat pe mare timp de șase săptămâni, vâslind și plutind în derivă câteva sute de mile, înainte să acosteze într-un final pe o insulă indoneziană, unde au și fost imediat prinși. Pe 12 iulie

1942, ambii bărbați au fost duși la Spitalul Militar din Changi, suferind de înfometare și de mai multe boli tropicale, Gale reușind să se recupereze mai rapid decât Breavington, care era și mai în vârstă. Faptul că japonezii i-au trimis totuși la spital ne arată că deja nu mai erau siguri, la această dată, ce pedeapsă se presupunea că ar fi trebuit să le aplice. Pe Hunter, McCann și Jeffries, japonezii îi împușcaseră în martie 1942 fără să ezite prea mult, pentru „crima” de a fi încercat să evadeze.

Odată ce Breavington și Gale s-au recuperat au fost duși din nou în lagărul Changi. Cam în această perioadă, în august 1942, japonezii au dat un decret prin care toți prizonierii aliați erau puși să semneze un document, în care scria: „Prin prezenta, pe onoarea mea, promit că nu voi încerca să evadez”⁷. Pedeapsa pentru încălcarea contractului era, deloc surprinzător, moartea. Ofițerii aliați au fost îngroziți de această încălcare a Regulilor de Război general acceptate, ca să nu mai vorbim de convențiile de la Haga și Geneva, și le-au pus în vedere oamenilor lor să nu semneze.

Modul în care japonezii au încercat să se folosească de aceste „angajamente anti-evadare”, și alte asemenea documente angajante privind buna conduită înaintate prizonierilor de război spre a fi semnate, este unic în istoria războaielor lumii. Ele trădează dorința japonezilor de a-și formula cumva niște regulamente prin aplicarea cărora prizonierii de război deveneau ei înșiși responsabili pentru tratamentul inuman și criminal la care erau supuși. Menirea acestor documente era să înlocuiască legile recunoscute pe plan internațional, pe timp de război, privind protecția prizonierilor, cu o serie de reguli complet arbitrare, care puteau fi aplicate după bunul plac al comandanților japonezi, mai degrabă decât în urma unor procese reale. De asemenea, ele ne mai dezvăluie caracterul cinic